

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Bättre information om hyresbostäder – kartläggning av andrahandsmarknaden och ett förbättrat lägenhetsregister (SOU 2023:65), LI2023/03518

Sammanfattning

Pensionsmyndigheten instämmer i förslaget, men ser gärna att regeringen i det fortsatta lagstiftningsarbetet ytterligare överväger att låta uppgift om hyreskostnad ingå i lägenhetsregistret.

Det är bra att uppgifter om förstahandshyresgäster tillförs lägenhetsregistret och att fler aktörer, däribland Pensionsmyndigheten, får tillgång till registret och dess uppgifter. Det underlättar myndighetens handläggning av bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd och det fortsatta arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar.

Uppgift om hyreskostnad är emellertid en avgörande uppgift som, om den fanns i lägenhetsregistret, skulle ge viktiga förutsättningar för minskade felaktiga utbetalningar och en effektiviserad administration. Pensionsmyndigheten anser således att det finns flera angelägna skäl att låta även denna uppgift ingå i lägenhetsregistret.

Skäl för att samla in uppgifter om hyresbostäder, ett led i arbetet med att motverka välfärdsbrott och folkbokföringsfel (avsnitt 6.1.1)

Av utredningen framgår att även uppgifter om hyra och specificerade tillägg efterfrågas av flera myndigheter och att uppgifterna skulle kunna effektivisera handläggningen. Pensionsmyndigheten instämmer i detta och vill lyfta fram flera viktiga skäl till att uppgifterna behövs.

Tillgång till uppgifter om hyra skulle få stor betydelse för myndighetens handläggning av ansökningar om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Det skulle underlätta myndighetens fortsatta arbete med kontroller, återkrav och misstanke om brott och i förlängningen ge förutsättningar för minskade felaktiga utbetalningar.

www.pensionsmyndigheten.se

Minskade felaktiga utbetalningar

Pensionsmyndighetens senaste rapporter om omfattningsstudier för att uppskatta felaktiga utbetalningar visar på stora belopp inom främst bostadstillägg.¹ Studierna visar att felaktiga utbetalningar avseende för mycket utbetald ersättning för 2022 uppskattas till cirka 691 miljoner kronor, vilket motsvarar 5,27 procent av de totala utgifterna för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. För Pensionsmyndighetens övriga förmåner är denna andel mellan 0,08 och 0,79 procent.

Resultatet speglar skillnaderna mellan förmånernas regelverk, huruvida en förmån är inkomstprövad eller inte och hur inkomstprövningen är konstruerad. Förmånen bostadstillägg har en långtgående inkomstprövning utifrån föränderliga uppgifter om bostadskostnad, inkomster samt förmögenhet, vilket i sig medför stora risker för felaktiga utbetalningar. Det för även med sig betydande risker gällande för lite utbetald ersättning

Närmare 70 procent av förmånstagarna bor i en hyrd bostad, undantaget särskilt boende. Felaktiga uppgifter om bostadskostnader förorsakar en betydande andel av de felaktiga utbetalningarna inom bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, se tabell 1. Enskilda får för mycket ersättning, vilket leder till tidskrävande utredningar om återkrav som ofta blir ett tungt besked när det når den enskilde pensionären.

Tabell 1. Fördelning av felutbetalda kronor per uppgiftskategori för BT/ÅFS

	För mycket	För lite
Bostadskostnad	23,63 %	69,69 %
Förmögenhet	50,12 %	15,09 %
Inkomster	26,25 %	15,22 %

Det är även stora problem med att enskilda får för lite ersättning. Studierna uppskattar detta belopp till totalt 669 miljoner kronor för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Av rapporterna framgår att den främsta orsaken till felaktiga utbetalningar är att enskilda inte anmäler ändrade förhållanden som kan påverka rätten till förmån och dess belopp. Pensionsmyndigheten erfar att det finns flera orsaker till detta, även gällande att enskilda inte anmäler en ändrad hyra, och att enskilda behöver ett bättre stöd.

Eftersom felaktiga uppgifter om bostadskostnad står för en mycket hög andel av de felaktiga utbetalningarna skulle tillgång till uppgifter om hyra i lägenhetsregistret kunna göra en mycket stor skillnad i arbetet med minskade felaktiga utbetalningar. En sådan tillgång skulle ge förutsättningar för ett mycket bättre och välbehövligt stöd till pensionärerna, både gällande att anmäla ändrad hyra och att säkerställa korrekta uppgifter för beslut.

¹ Felaktiga utbetalningar inom allmän pension PID284702 VER 2023-31, Felaktiga utbetalningar inom bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd PID284703 VER 2023-30, Felaktiga utbetalningar inom efterlevandepension PID 284704 VER 2023-32, Omfattningsstudier – internrapport PID285034 VER 2023-114.

Bättre stöd till äldre pensionärer

I ärenden om bostadstillägg är det många uppgifter som behöver lämnas med exakta belopp. Detta gäller även uppgifter om hyreskostnad. Det är många gånger svårt för enskilda att själva veta vilket belopp som ska anges och eventuella tillkommande kostnader. Det finns ofta flera olika avgifter på samma hyresavi såsom parkering, olika tillval för lägenheten, avgifter vid serviceboenden osv. Vilka kostnader som ingår i hyran behöver också anges, såsom hushållsel eller varmvatten. Vid hyreshöjningar läggs det ofta till ett retroaktivt belopp på en enskild avisering för mellanskillnaden, som också måste särskiljas.

Det är således många gånger svårt att veta hur de olika hyresspecifikationerna ska läsas av, både för pensionärerna själva och i vissa fall även för handläggare vid Pensionsmyndigheten. Hyresspecifikationer utformas på olika sätt och finns en sådan tillgänglig i ärendet behöver den tydas manuellt. Detta förhindrar också en automatiserad handläggning. För att kontrollera uppgifterna på annat sätt kan Pensionsmyndigheten vända sig till respektive hyresvärd, men hyresvärdar har ingen skyldighet att svara på en sådan förfrågan och finns heller inte alltid tillgängliga. Sammantaget är uppgifter om hyra en av de uppgifter som är mest tidskrävande att utreda manuellt i Pensionsmyndighetens ärenden om bostadstillägg.

För enskilda gäller dessutom att förstå Pensionsmyndighetens anvisningar för att kunna ange rätt belopp om hyra enligt myndighetens föreskrifter om bostadskostnad². Pensionärer med bostadstillägg är i regel också äldre, medelåldern är närmare 80 år. Många behöver hjälp i samband med att de ska ansöka om bostadstillägg. Ibland finns behjälpliga anhöriga som stöd för detta, men inte alltid. Pensionsmyndigheten erfår således att pensionärerna behöver ett bättre stöd, även gällande att anmäla ändrade förhållanden.

Utöver svårigheter att uppge korrekta uppgifter om hyra är det också svårt för enskilda att ta ställning till alla övriga uppgifter som ska lämnas i samband med en anmälan om ändrade förhållanden. Pensionsmyndigheten underlättar för enskilda och har minskat riskerna för felaktiga utbetalningar genom att hämta in allt fler uppgifter från till exempel Skatteverket och de största tjänstepensionsbolagen. Detta innebär att olika inkomstuppgifter kan säkerställas med korrekta belopp i samband med en ansökan om bostadstillägg eller en ändringsanmälan från den enskilde. Det innebär också att vissa uppgifter kan hållas aktualiserade genom automatiserade omräkningar, utan att den enskilde själv behöver anmäla den ändrade uppgiften.

Betydelsen för enskilda och för administrationen

Ett lägenhetsregister med uppgifter om hyra skulle kunna ge Pensionsmyndigheten förutsättningar att ge ett välbehövligt stöd på ett mer effektivt sätt och således i betydligt högre utsträckning än idag. Ett bättre stöd kan ge förutsättningar för enskilda pensionärer att återkommande anmäla uppgifter om hyreshöjningar och att därmed kunna få hela det bostadstillägg de har rätt till. Även om antalet inkomna anmälningar om ändrade förhållanden inom bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd har ökat

² Pensionsmyndighetens föreskrifter (PFS 2010:6 aktuell lydelse PFS 2019:1) om beräkning av bostadskostnad i ärenden om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.

markant det senaste året var det under 2023 endast drygt 130 000 inkomna ändringar, i förhållande till drygt 300 000 förmånstagare.

Genom att Pensionsmyndigheten får förutsättningar för en effektiv hantering kan resurserna räcka till för att underlätta för de personer som behöver det som mest. En förutsättning för att fullt ut kunna stödja pensionärerna att få en årlig omräkning vid höjd hyra är att ärenden kan hanteras så effektivt och så automatiserat som möjligt. I förlängningen innebär detta att felaktiga utbetalningar i form av för lite utbetald ersättning skulle minska för den grupp av pensionärer som har svagast ekonomi.

Ett register med uppgifter om hyra skulle också ge omedelbara möjligheter att minska felaktiga utbetalningar i form av för mycket utbetalt bostadstillägg. Effektiva kontroller innebär att felaktiga utbetalningar kan förebyggas i högre utsträckning än idag. Om återkrav ändå blir aktuellt kan dessa hanteras snabbare och enskilda pensionärer kan få besked om återkrav i närmare anslutning till de felaktiga utbetalningarna.

Uppgifter om hyra och integritetsskyddet (avsnitt 6.6.1)

Utredningen problematiserar kring avvägningen mellan den personliga integriteten och myndigheters behov av att få tillgång till uppgifter om hyreskostnad i registret och bedömer att skälen för att samla in och offentliggöra nämnda uppgifter i lägenhetsregistret inte är tillräckligt starka.

Pensionsmyndigheten har förståelse för att integritetsaspekten är mycket viktig att beakta. Såsom framgår ovan utgör samtidigt bristen på möjligheter till effektiva kontroller av grundläggande uppgifter såsom hyreskostnad alltså ett stort problem utifrån ökade krav på myndigheter att motverka felaktiga utbetalningar, men samtidigt underlätta för enskilda och verka för en effektiv och automatiserad handläggning. Mot denna bakgrund ser Pensionsmyndigheten gärna att regeringen i det fortsatta lagstiftningsarbetet ytterligare överväger att låta uppgift om hyreskostnad ingå i lägenhetsregistret.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Anna Pettersson Westerberg efter föredragning av verksamhetsutvecklare Linda Nygren. I den slutliga handläggningen har även avdelningschef Magnus Rodin, stf. avdelningschef Martina Irving och jurist Emma Gröndal deltagit.

Anna Pettersson Westerberg

Linda Nygren